

PM

Artskyddsutredning åkergröda detaljplan Lockryd-Åsalund, Svenljunga kommun

2025-03-14

Innehåll

1.	Inledning.....	3
1.1.	Bakgrund och syfte.....	3
1.2.	Tidigare naturinventeringar.....	3
1.3.	Artskyddsförordningen.....	4
1.4.	Länsstyrelsens granskningsyttrande.....	4
1.5.	Uppdraget.....	5
2.	Metodik.....	5
3.	Artbeskrivning.....	6
4.	Resultat	6
4.1.	Planförslagets påverkan på befintliga livsmiljöer.....	6
4.2.	Planförslagets påverkan på åkergrödans bevarandestatus och kontinuerlig ekologisk funktion.....	8
5.	Slutsatser och rekommendationer.....	10
5.1.	Skydds- och förstärkningsåtgärder.....	10
	Referenser.....	13

Sammanfattning

Svenljunga kommun tar fram en detaljplan för industrimark i Lockryd-Åsalund. I en vattensamling inom planerad kvartersmark förekommer reproduktion av den strikt skyddade arten åkergroda. Vattensamlingen utgörs av stillastående vatten i räta diken angränsande till skogs- och myrmark samt sydvända slänter i kanten av befintlig industrimark. Rådhuset Arkitekter AB har fått i uppdrag att utreda påverkan på arten. En tidigare inventering (Bengtsson m. fl. 2022) visar att reproduktionen under 2022 var sparsam med fynd av endast en romklump i vattensamlingen. Det kan dock inte uteslutas att den kontinuerliga ekologiska funktionen (KEF) för den lokala populationen åkergroda bryts med borttagande av vattensamlingen. Därför föreslås skydds- och förstärkningsåtgärder inom planlagd allmän platsmark NATUR med bland annat utglesning av skog, en till två nya dammar samt en övervintringsmiljö för groddjur. Åtgärderna förväntas ge goda förutsättningar för att upprätthålla KEF för den lokala populationen åkergroda och även gynna övriga groddjursarter inom området.

Titel: PM Artskyddsutredning åkergroda detaljplan Lockryd-Åsalund, Svenljunga kommun

Version: 2

Rådhuset Arkitekters uppdragsnummer: U2544

Uppdragsansvarig: Anna Dahlén, ekolog. anna.dahlen@radhuset.se

Kvalitetsansvarig: Kalle Edlund, ekolog

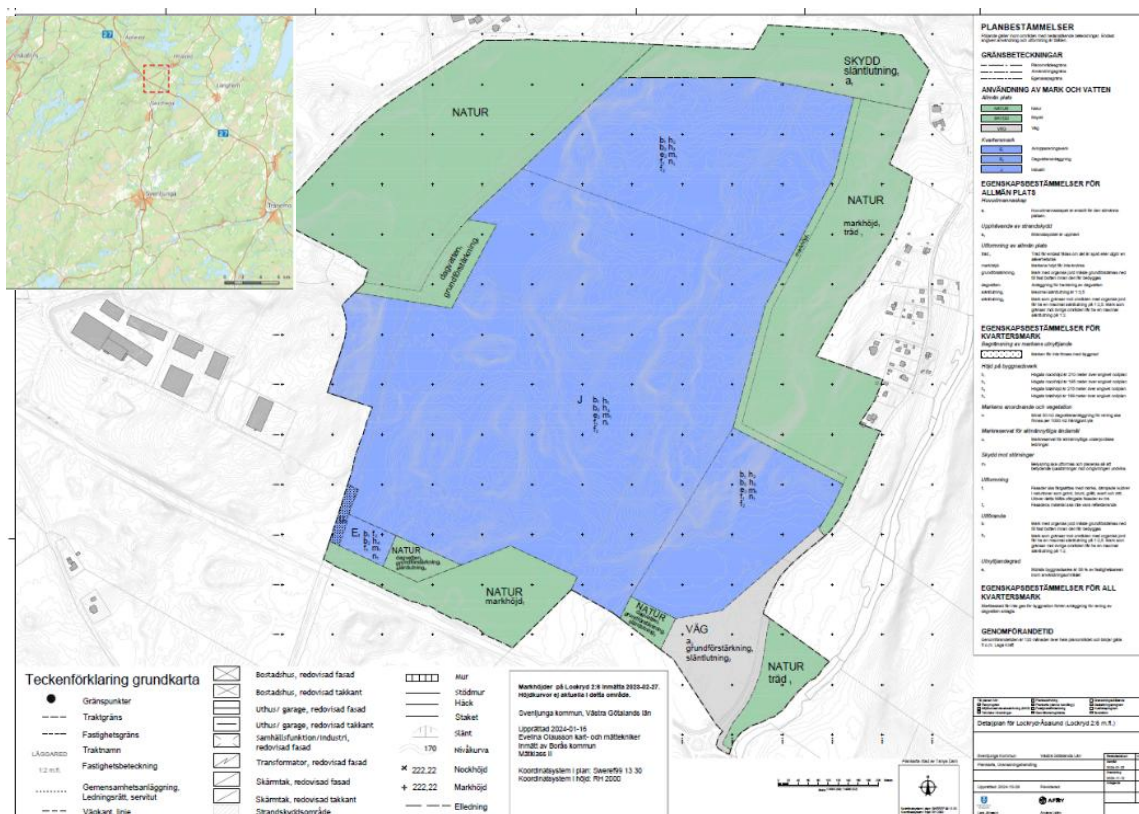
Kontakt Svenljunga kommun: Mimi Zandén, kommunekolog. Mimi.Zanden@svenljunga.se

0325-184 36

1. Inledning

1.1. Bakgrund och syfte

Svenljunga kommun arbetar med en ny detaljplan i syftet att möjliggöra för etablering av ny industri inom ett planområde på fastigheten Lockryd 2:6 söder om orten Hillared (figur 1). Planförslaget innebär att en stor del av orörd kuperad skogsmark, våtmark och jordbruksmark kommer att tas i anspråk för kvartermark med industriändamål.

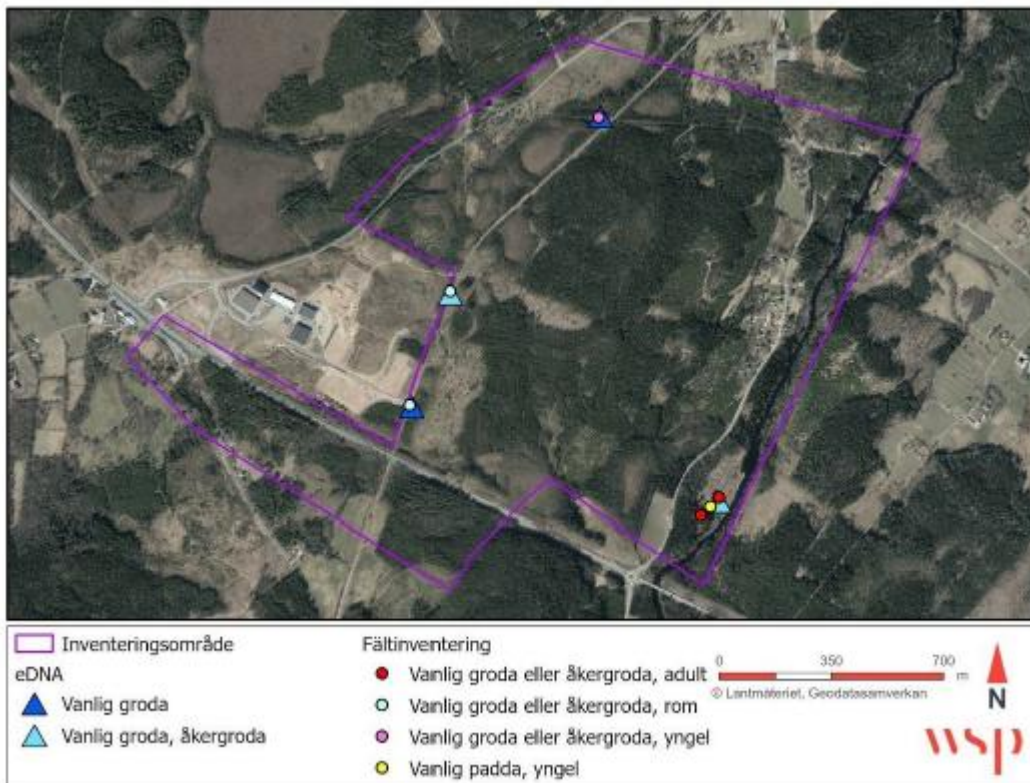

Figur 1. Planförslag till detaljplan Lockryd-Åsaland samt orienteringskarta.

1.2. Tidigare naturinventeringar

En fördjupad inventering av groddjur genomfördes under våren 2022 i området (Bengtsson m.fl. 2022). Ett 20-tal platser inom planområdet som pekats ut som potentiella livsmiljöer för reproduktion för groddjur fältbesöktes.

I fyra av dessa vattensamlingar registrerades yngel eller rom av brungroda (åkergroda eller vanlig groda). Vid varje lokal där rom noterats fanns det endast en romklump vilket indikerar att en hona lagt romen. Analyser med hjälp av eDNA visade att i samtliga fyra vattensamlingarna fanns vanlig groda och i två vattensamlingar fanns åkergroda (figur 2).

Figur 2. Figuren visar groddjursfynd inom inventeringsområdet. Vattensamlingar med åkergröda vanlig groda i den sydvästra delen av planområdet försvinner med planförslaget (Bengtsson, H m.fl. 2022).

1.3. Artskyddsförordningen

Samtliga groddjur är skyddade enligt 6§ Artskyddsförordningen (ASF 2007:845) vilket bland annat innebär förbud mot att samla in, skada eller döda individer. Det gäller både åkergröda och vanlig groda. Åkergröda omfattas dessutom av 4a§ (ASF) och är i och med det strikt skyddad. Därmed är det förbjudet att skada eller förstöra dess fortplantningsområden och viloplats

1.4. Länsstyrelsens granskningsyttrande

Eftersom åkergrödans livsmiljöer är strikt skyddade enligt 4a § artskyddsförordningen anser Länsstyrelsen att planbeskrivningen och miljökonsekvensbeskrivningen på ett tydligare sätt behöver visa vilken påverkan detaljplanen får på förekomsten av åkergröda i och i anslutning till planområdet.

Länsstyrelsen anser vidare att följande punkter behöver förtydligas i planbeskrivning och miljökonsekvensbeskrivningen:

1. hur åkergröda använder de två våtmarkerna (vattensamlingarna) som försvinner genom detaljplanens genomförande
2. beskriva om de två våtmarkerna med anslutande landmiljöer utgör lämpliga vilo- eller övervintringsplatser. För landmiljöerna kan det till exempel handla om att utreda om det finns tillräckliga jorddjup för frostfri övervintring och för vattenmiljöerna om de är så pass djupa så att de inte bottenfryser.

3. hur påverkas åkergradans kontinuerliga ekologiska funktion av att två våtmarker (vattensamlingar) tas bort
4. tydliggöra hur otillåten störning eller skada kan minimeras eller undvikas, genom att detaljplaneområdet anpassas och/eller skyddsåtgärder vidtas
5. beskriv möjligheten att anlägga nya dammar som ersätter de två vattensamlingar som tas bort genom planerade åtgärder.

1.5. Uppdraget

Rådhuset Arkitekter AB har av Svenljunga kommun fått i uppdrag att genomföra en artskyddsutredning inför det fortsatta planarbetet. Syftet med uppdraget är att utreda om den strikt skyddade arten åkergröda riskerar att påverkas av den planerade exploateringen. Utredningen ska bedöma hur bevarandestatus påverkas, om artens kontinuerliga ekologiska funktion upprätthålls samt huruvida detaljplanen riskerar att utlösa förbudet enligt artskyddsförordningen. Om förbud riskerar att utlösas, ska förslag på anpassningar i planen och skyddsåtgärder för att undvika att förbud utlöses föreslås.

2. Metodik

- En fältsyn och befintliga underlag har legat till grund för en bedömning av åkergradans användning av livsmiljöer inom förslaget till detaljplan.
- Förslag till eventuella skydds- och förstärkningsåtgärder för åkergröda har utretts.
- Bevarandestatus för åkergröda har bedömts på lokal, regional och nationell nivå med utgångspunkt i planförslaget och eventuella skyddsåtgärder.
- En bedömning har gjorts om kontinuerlig ekologisk funktion upprätthålls för den lokala populationen åkergröda med eller utan eventuella skydds- och förstärkningsåtgärder.

Gemensamt för åtgärder rörande åkergradans olika uppehållsplatser är att dessa inte får påverkas av mänskliga aktiviteter på ett sådant sätt att platserna i fråga förlorar sin kontinuerliga ekologiska funktion (KEF). Med detta avses att ingreppet inte får vara så omfattande att området tappar de egenskaper som gör det betydelsefullt för åkergröda. Platserna behöver skyddas även när de inte används så att funktionen finns kvar när arten återvänder för att reproducera sig. Med område avses i det här fallet inte bara området där en åtgärd planeras, utan det område som en population av åkergröda behöver för att dess ekologiska funktion ska upprätthållas. Man behöver alltså även titta på och bedöma kvaliteterna i det omgivande landskapet utifrån ett rimligt spridningsavstånd för åkergröda.

Befintliga underlag som har använts är:

- Resultat från den fördjupade inventeringen av groddjur som genomfördes under våren 2022 inom planområdet (Bengtsson m.fl. 2022).
- Fynduppgifter av åkergröda i Artportalen. Utsök av fynd av åkergröda i Svenljunga och Borås kommun mellan åren 2000 – 2025 (SLU Artportalen 2025).
- Artfakta om åkergröda (SLU Artdatabanken 2025).

3. Artbeskrivning

Åkergrodan uppehåller sig en stor del av året uppe på land i lekvattnets omgivningar. Den finns på fuktiga ängsmarker och kärr i kulturlandskapet men också i våta skogsmarker, samt i barrskogsmiljö. En viss andel av populationen övervintrar i lekvattnet men flertalet på frostfria platser uppe på land. Övervintringsområdena ligger oftast inom 500 meter från lekvattnet, som de återkommer till för parning varje år. Åkergroda rör sig därför vanligen inom en begränsad yta under hela sin livscykel om området de lever i är av hög kvalitet. Som artens vilo-/övervintringsplats bör betraktas den lokala populationens hemområde runt lekvattnet. Arealen varierar beroende på lokal och Naturvårdsverket skriver i ”Handbok för artskyddsförordningen” att hemområden kan omfatta 50–100 ha. (Naturvårdsverket 2009). För enskilda individer har betydligt mindre hemområden avgränsats vid olika vetenskapliga studier, cirka 100–250 m² (Loman 1987, Trochet m.fl. 2014).

Åkergroda övervintrar ofta i eller i direkt anslutning till lekvattnet men liksom andra groddjur även i håligheter, bland stenblock eller högar med död ved i företrädesvis sydvända sluttningar i glesa lövrika skogsdungar. De övervintrar på platser som är frostfria, fuktiga men dränerade. Åkergroda kan också övervintra på botten av dammar som inte bottenfryser eller i rinnande vatten.

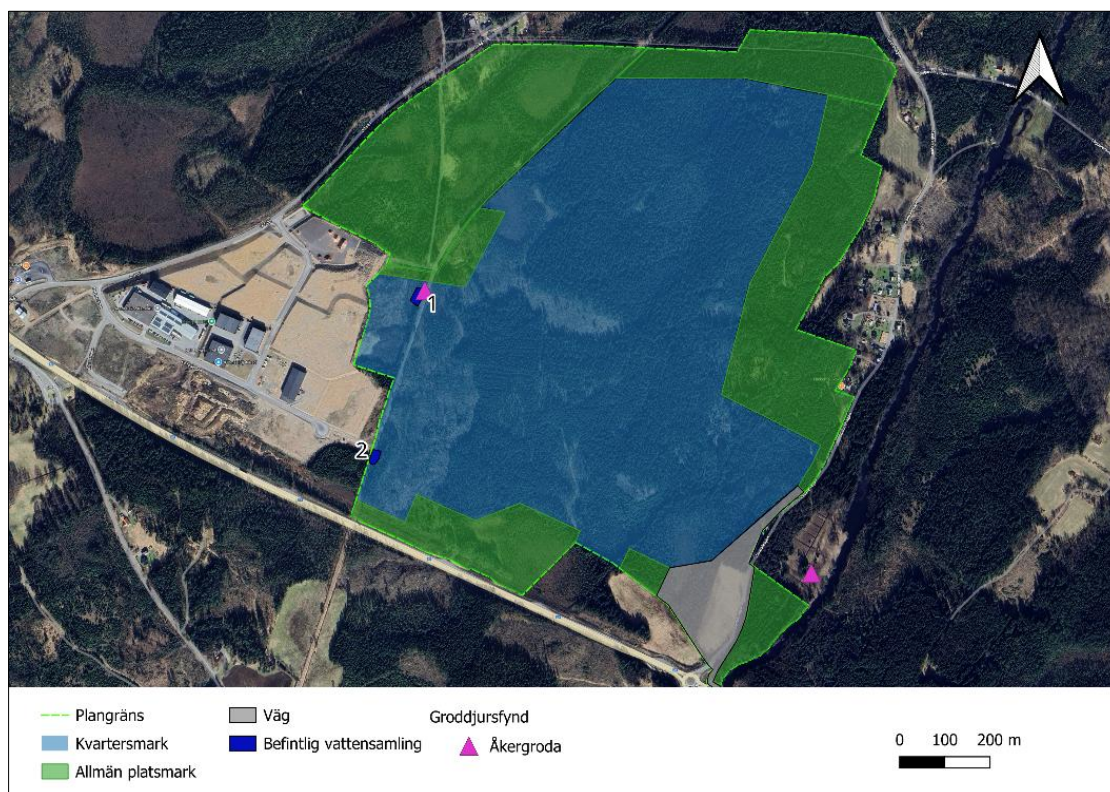
4. Resultat

4.1. Planförslagets påverkan på befintliga livsmiljöer

Planförslaget innebär att en stor del av areal, som för närvarande består av orörd kuperad skogsmark, våtmark och jordbruksmark, kommer att tas i anspråk för kvartersmark med industriändamål (figur 3). Planförslaget innebär att två vattensamlingar med fynd av groddjur, nr 1 och 2, kommer att försvinna (figur 3). I vattensamling nr 1 har åkergroda noterats. Foton på vattensamlingarna visas i figur 4 och 5.

Vattensamling nr 1 utgörs av ett anlagt dike med stillastående vatten längs med en äldre banvall samt ett korsande dike till densamma (figur 4). Vattennivån varierar med årstid och mängden nederbörd. Vi mycket torr väderlek är det troligt att diket helt torkar ut. Diket är obeskuggat i söder vilket ger en god solinstrålning vilket ger att vattentemperaturen snabbt stiger tidigt på våren. Vid besök i februari 2025 var diket vattenfyllt med ett djup på ca 0,5 meter. Långvarig kyla med minusgrader medger att diket bottenfryser vilket försvårar för groddjur att övervintra i diket. Med god vattentillgång under vår/försommar samt sol under våren bedöms dock vattensamlingen utgöra en måttligt god reproduktionslokal.

Vattensamling nummer 2 utgörs av ett grunt igenväxt dike som har lätt för att torka ut och bottenfrysa (figur 5). Om nederbörden varit riklig under vårvintern och vatten blir stående finns ändå förutsättningar för groddjur att reproducera sig. Diket är obeskuggat i söder vilket ger en god solinstrålning som leder till att vattentemperaturen snabbt stiger tidigt på våren. Båda vattensamlingarna får därmed ses som lämpliga för lek och reproduktion vissa år beroende på nederbördsmängd och temperatur.

Figur 3. Kartan visar dels förslag till planområde med användningen av mark och vatten, dels befintliga vattensamlingar som tas i anspråk där fynd av groddjur har gjorts.

Omgivningarna till de båda vattensamlingarna bedöms inte vara optimala som övervintringsområden för groddjur. Här förekommer inte skogar med lång kontinuitet, död ved är sparsamt förekommande, stensamlingar och lucker markstruktur förekommer endast sparsamt. Jorddjupet bedöms ändå ha en tjocklek som fungerar för groddjur att gräva ned sig i. I närheten av vattensamlingarna finns sydvända steniga slänter som utgör kanten på befintligt verksamhetsområde. Slänterna kan fungera som potentiella övervintringsmiljöer för groddjur. För övrigt förmodas att groddjuren använder de sparsamma strukturer som finns i omgivande barrskog och myrmark.

Figur 4. Vattensamling nr 1 med fynd av åkergröda och vanlig gröda. Vattensamlingen utgörs av ett dike i nord-sydlig riktning längs med den gamla banvallen samt ett dike mot väster som ansluter till banvallsdiket. Närliggande område utgörs av gles blandskog och myrmark samt befintlig industritomt.

Figur 5. Vattensamling nr 2 med fynd av vanlig groda. Vattensamlingen utgörs av ett grunt igenvuxet dike längs med den gamla banvallen. I anslutning till diket finns en öppen yta i närheten av befintlig industrimark samt en mindre granplantering som ligger utanför planområdet.

4.2. Planförslagets påverkan på åkergradans bevarandestatus och kontinuerlig ekologisk funktion

En utsökning i Artportalen mellan åren 2000–2025 i Svenljunga kommun visar åtta fynd av åkergröda. Det närmaste fyndet till berört planområde finns på ca 5 km avstånd. Avsaknaden av inrapporteringar i Artportalen behöver inte betyda att arten inte finns i närområdet, endast att omgivningarna inte är undersökta avseende åkergröda. Omgivningarna utanför planområdet i Lockryd utgörs av ett liknande myr- och skogslandskap som finns inom planområdet. Omgivningarna medger även en mindre andel öppen jordbruksmark. Det finns därmed förutsättningar för att omgivningarna hyser lämpliga livsmiljöer och populationer av åkergröda. I söder utgör den trafikerade väg 27 en partiell barriär för spridning. De mindre trafikerade vägarna i övriga väderstreck utgör möjliga spridningsbarriärer men risken för trafikdöd är mindre och därmed finns en chans för spridning åt öst, väst och norr.

Åkergröda är en av de vanligaste grodorna i Sverige och påträffas i hela landet förutom i fjällkedjan. Arten har troligtvis minskat långsiktigt till följd av att våtmarkerna minskar i areal. Det finns dock inga tecken på betydande populationsförändring. De skattade värdena som bedömningen baserar sig på ligger alla inom intervallet för kategorin Livskraftig (LC) (SLU Artdatabanken 2025). Arten är upptagen i EU:s art- och habitatdirektiv och dess bevarandestatus följs därmed regelbundet. Vid senaste bedömningen (2019) har artens bevarandestatus nationellt bedömts vara gynnsam med avseende på samtliga aspekter (utbredning, population, livsmiljö och framtidsutsikter) (Naturvårdsverket 2020).

De konstaterade platser för reproduktion för åkergröda inom planerat verksamhetsområde som försvinner vid en exploatering bedöms inte vara av stor vikt för populationen av åkergröda på regional eller nationell nivå. En eventuell påverkan på enskilda exemplar av arten bedöms inte skulle ha någon negativ påverkan på arternas bevarandestatus i regionen.

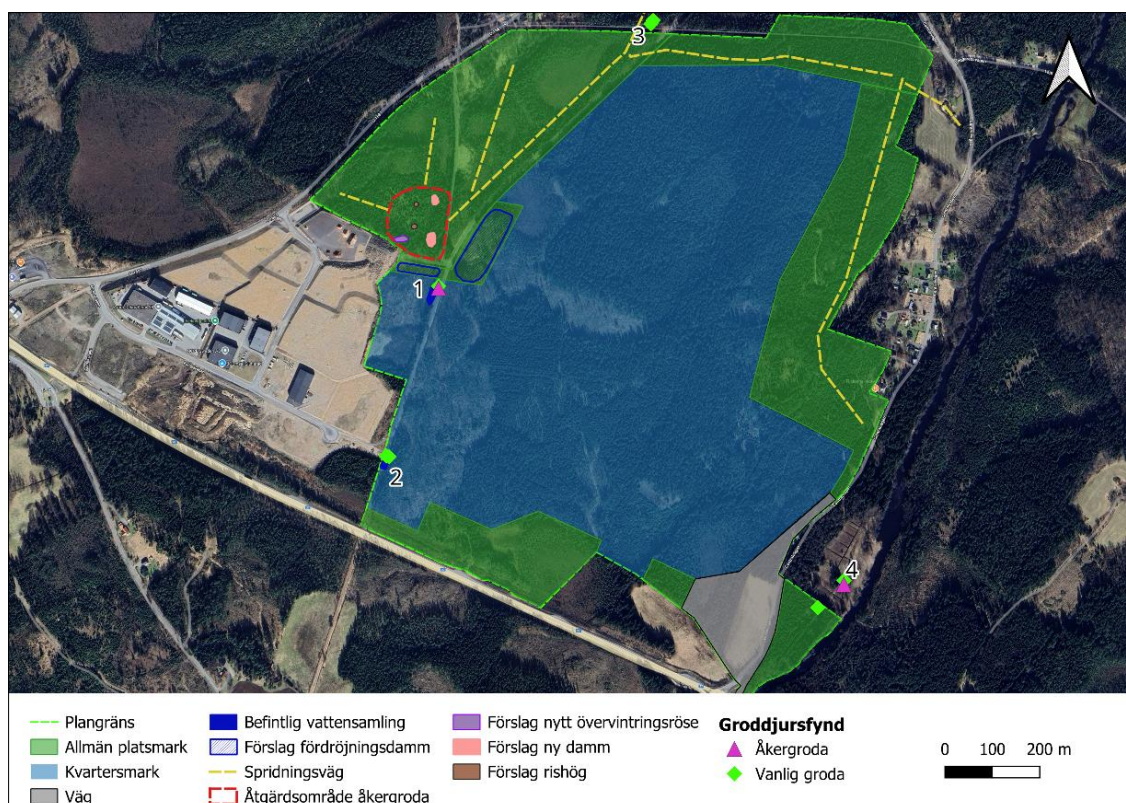
Inom planområdet där allmän platsmark NATUR har föreslagits finns vattensamlingar och diken. I två av vattensamlingarna (nr 3 och 4, figur 6) observerades groddjur vid inventeringen 2022, men av arten vanlig groda. Status på övriga vattensamlingar som besöktes vid inventeringen har inte beskrivits i inventeringsrapporten från 2022. Samtliga vattensamlingar får i nuläget ses som möjliga livsmiljöer för groddjur. Igenväxningen av myrmarkerna och beskuggning som följd kan vara en orsak till att

det inte var reproduktion i fler av vattensamlingarna inom planområdet 2022. Andra orsaker är att vattensamlingarna är påverkade av dikning med försämrade vattenhållande förmåga, att vattenkvalitet är försämrade eller att omgivningar är mindre gynnsamma avseende övervintring och födosök.

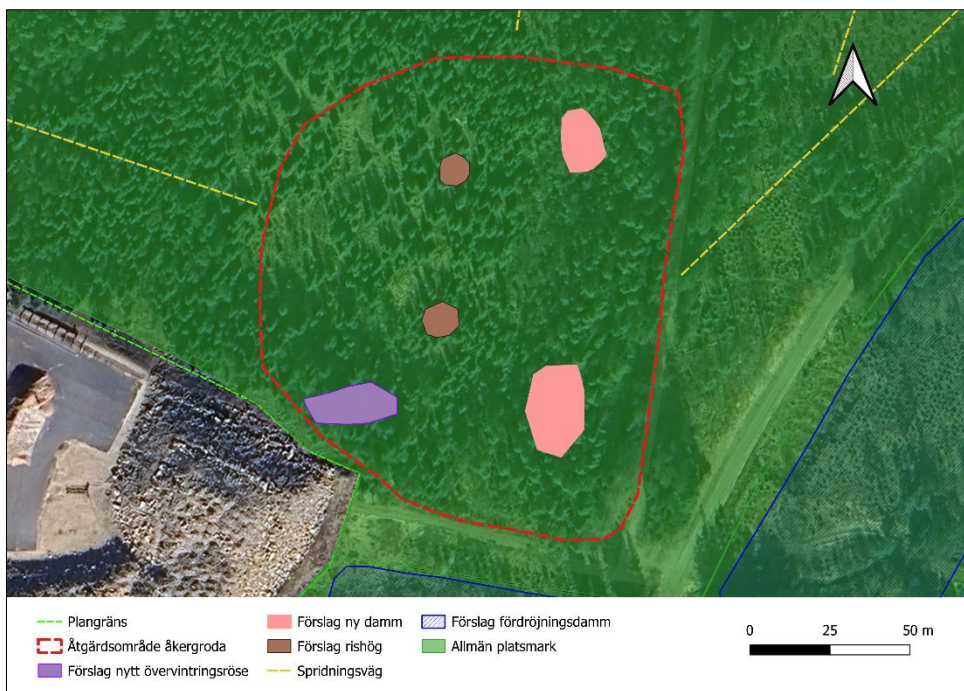
Att en reproduktionslokal för åkergroda tas bort ger en viss osäkerhet i om de kvarvarande livsmiljöerna räcker för att upprätthålla en ekologisk funktion för den lokala populationen åkergroda. Detta med hänvisning till att det inte observerats någon reproduktion i övriga vattensamlingar i närheten.

För att förstärka livsmiljön för den lokala populationen åkergroda föreslås att nya reproduktionsvatten och förstärkningsåtgärder avseende övervintring och vila anläggs i närheten av de vattensamlingar som tas i anspråk. Detta kan göras inom sådan allmän platsmark som planläggs som NATUR (figur 6 och 7). Åtgärden förväntas ge goda förutsättningar för att upprätthålla en kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) för den lokala populationen åkergroda och även för vanlig groda.

Spridningsmöjligheterna för åkergroda inom planområdet begränsas till områden som planläggs som allmän platsmark (figur 6). Hemområdet för åkergroda och vanlig groda minskar eftersom stora delar av planområdet exploateras för kvartersmark. En bedömning görs dock att allmän platsmark som planläggs som NATUR fortfarande kommer att fungera väl för spridning och som hemområdet för den lokala populationen åkergroda med föreslagna förstärkningsåtgärder (figur 6). Även om mindre vägar runt om planområdet kan utgöra barriärer, förväntas ändå en del åkergrodor passera så att visst genetiskt utbyte sker.

Figur 6. Kartan visar planförslaget, befintliga vattensamlingar med groddjursförekomster samt förslag på skydds- och förstärkningsåtgärder för åkergroda.

Figur 7. Förstörd kartbild som visar förslag på skydds- och förstärkningsåtgärder för åkergroda inom allmän platsmark NATUR.

5. Slutsatser och rekommendationer

För att bibehålla livskraftiga populationer av åkergroda under och efter att en planerad exploatering genomförts måste de kvarvarande omgivande naturområdena tillgodose artens basala behov. Under en årscykel måste det finnas lämpliga övervintringsplatser, lekvattnet av god kvalitet födosöksområden och gömställen dagtid under den aktiva sommarperioden. Inom dessa naturområden skall åkerrodans olika ekologiska behov eller krav kunna tillgodoses.

5.1. Skydds- och förstärkningsåtgärder

Nya dammar

För att kompensera för de två vattensamlingar som försvinner med planförslaget föreslås att ett område i nära anslutning till dessa avsätts som åtgärdsområde för groddjur (se karta figur 6 och 7)

I åtgärdsområdet anläggs en eller flera nya mindre dammar i kanten av befintligt dike (figur 7). Dammarna vattenfylls under vårflöden, men därefter har de inte direkt kontakt med det rinnande vattnet.

Dammarna ska vara minst 10 meter i diametern, solbelysta och med en djuphåla på ca 1,5–2 meter samt en grundare del med flacka kanter. I djuphålan står alltid vatten även under torra perioder samt att den är så pass djup att den inte bottenfryser under groddjurens vinterdvala. Området har behov av att röjas och öppnas upp för att solen ska kunna värma upp dammarna på våren (figur 8). Avverkade träd och grenar kan sparas inom området som död ved.

Figur 7. Foton visar ett dike inom allmän platsmark NATUR som kan utnyttjas till förstärkningsåtgärder för åkergroda.

Figur 8. Omgivningarna i närheten av diket i figur 7 som ingår i åtgärdsområdet för åkergroda.

Övervintringsröse

I nära anslutning till de föreslagna groddammarna anläggs ett övervintringsröse, helst i en sydvänd slänt 20–30 m från den dammens kant. Röset ska ligga på dränerad grund med stenar i dimensioner som ska variera mellan 10 cm – 50 cm, men även enstaka större block går bra. Man bör blanda in (men inte hårdpacka) både jordmassor (lätta jordarter) och organiskt material (grenar och mindre stockar) i rösen. Ovanpå stenarna läggs en duk och ovanpå den finare material och jord. Tanken är att det mesta av röset skall smälta in i landskapet och blottade stenar nära marken bara synas från södersidan. Röset skall innehålla frostfria utrymmen för övervintring under mark mellan de större stenarna.

Småbiotoper

Landmiljön runt dammarna optimeras genom att småbiotoper skapas som ger skyddade uppehållsplatser för groddjur under dagtid. Det kan till exempel vara en hög med stenar eller med grövre grenar som får ligga och murkna i skuggan.

Skötselplan och uppföljning

En skötselplan upprättas för att långsiktigt bibehålla den bästa funktionen av genomförda skyddsåtgärder. En uppföljningsplan upprättas för att kontrollera att de utförda åtgärderna och den föreskrivna skötseln leder till att vattenregimen i de nya dammarna verkar gynnsam för åkergrodans population i området.

Tidsrestriktioner och skydd av groddjursmiljöer under anläggning och drift

Skydds- och förstärkningsåtgärder ska vara utförda och funktionella innan befintliga vattensamlingar tas i anspråk för exploateringen. Arbetet med borttagande av befintliga vattensamlingar får inte genomföras under tiden för groddjurens reproduktion vilken infaller under mars – juli.

Under anläggningsskedet ska området som utgör allmän platsmark NATUR avgränsas med tydlig markering och skyddas från förorening, länsvatten, damm och bullerpåverkan. Tillfälliga barriärer anläggs med funktion att hindra skada på naturmark och groddjur.

Ingen negativ påverkan på vattenkvaliteten i diken eller vattensamlingar får ske under anläggnings- eller driftskedet.

Samråd med Länsstyrelsen

Borttagandet av reproduktionslokalen för åkergroda kan hanteras som ett samråd enligt 12 kap 6§ i miljöbalken.

Referenser

Bengtsson, H m.fl. (2022). Naturvärdesinventering söder om Hillared, Svenljunga kommun, Västra Götalands län. WSP Sverige AB.

Kind, J m.fl. (2024). Miljökonsekvensbeskrivning, Detaljplan för Lockryd-Åsalund (Lockryd 2:6 m.fl.), Svenljunga kommun

Länsstyrelsen Västra Götalands län (2025). Granskningsyttrande över detaljplan för Lockryd-Åsalund, i Svenljunga kommun, Västra Götalands län. Dnr. 46908–2024.

Naturvårdsverket (2009) Handbok för artskyddsförordningen: Del 1 – Fridlysning och Dispenser. Naturvårdsverket, Stockholm.

Naturvårdsverket (2020). Sveriges arter och naturtyper i EU:s art- och habitatdirektiv. Resultat från rapportering 2019 till EU av bevarandestatus 2013–2018.

SLU Artdatabanken (2020). Rödlistan 2020.

<https://www.artdatabanken.se/publikationer/bestallpublikationer/bestall-rodlista-2020/> SLU

SLU Artdatabanken (2025). Artfakta: åkergroda (*Rana arvalis*). <https://artfakta.se/taxa/208250/information> [2025-03-05]

SLU Artportalen (2025). Artdatabanken. Statens Lantbruksuniversitet. URL: <https://www.artportalen.se> [2025-03-05]

Svenljunga kommun (2024). Planbeskrivning Detaljplan för Lockryd-Åsalund (Lockryd 2:6 m.fl.) Svenljunga kommun, Västra Götalands Län, Granskningshandling, Utökat förfarande. Dnr. SBF-2022-522.

